

A VERSENYKÉPESSÉGI TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA A TEJÁGAZATBAN, A BÉKE AGRÁRSZÖVETKEZET PÉLDÁJÁN KERESZTÜL

ANALYSIS OF THE DAIRY INDUSTRY'S COMPETITIVENESS, THROUGH THE EXAMPLE OF BÉKE AGRICULTURAL COOPERATIVE

Szenderák János

Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar
Vidékfejlesztési agrármérnöki MSc szak II. évfolyam

ÖSSZEFOGLALÁS

2015-ben megszűnik a 30 éve működő tejkvóta rendszer az Európai Unióban. Ennek egyik hatása lesz a kielezett piaci verseny és a tejtermelés átcsoportosulása a költséghatékony régiókba. A magyarországi állattenyésztés helyzete az EU csatlakozás óta folyamatosan romlik. Az erősödő piaci versenyben a hazai tejtermelők jövőbeli helyzete kérdéses. Dolgozatom célkitűzése a tejtermelés versenyképességét meghatározó tényezők feltárása és bemutatása egy adott gazdaság példáján keresztül. Az eredmények tükrében az elemzésbe vont gazdaság versenyképese a meghatározó árutermelő gazdaságok országos átlagához képest, de versenyképességét jelentősen csökkentik a magas takarmányköltségek. Ennek optimalizálásával alacsonyabb önköltség és magasabb profit érhető el. Kedvező, hogy a gazdaság több beruházást is végrehajtott az elmúlt években.

Kulcsszavak: Tejkvóta rendszer, versenyképesség, tejtermelő gazdaság

ABSTRACT

In 2015, the milk quota system operating for some 30 years will be abolished in the European Union. One of its effects will be the increasing competition and the reallocation of the milk production to the cost effective regions. The situation of the Hungarian animal husbandary has been worsening since the EU accession. In the increasing market competition, the future situation of the Hungarian dairy farmers is in question. The objective of my research is exploring and demonstrating the determinative elements of competitiveness in milk production, through the example of the analyzed dairy farm. Based on the results, we can claim that the analyzed dairy farm is competitive compared to the determining commodity producing economies, but the high level of feed cost reduces the competitiveness. It is needed to optimize the level of costs to reach lower self cost-, and higher income level. It is beneficial, that the dairy farm have made more investments between 2010 and 2012.

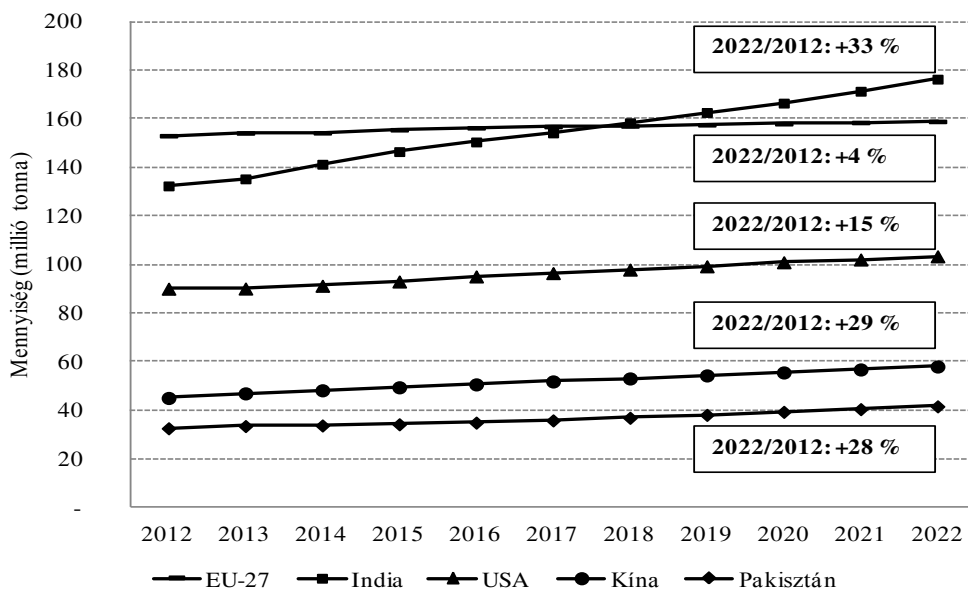
Keywords: Milk quota system, competitiveness, dairy farm

BEVEZETÉS

A világ tejtermelése a duplájára nőtt az elmúlt ötven évben. A kibocsátás 760 millió tonnára nőtt 2012-ben (ALICZKI et al., 2013), mely 2022-re 20%-kal fog növekedni (OECD-FAO, 2013). A következő 10 évben 1,8% körül alakulhat az éves átlagos növekedési ütem, elmaradva az elmúlt évtizedben tapasztalt értéktől (2,3%), főként a víz és a földterület hiánya miatt (MÁNDI-NAGY, 2013b). A fejlődő országok fogják adni a növekedés 70%-át, (ezek közül is kiemelkedve India és Kína) így 2013-tól kezdve a fejlődő országok összes termelése meghaladja a fejlett országokét (ALICZKI et al., 2013). A tejtermelő állatállomány 663 milliőről 748 millió egyedre fog növekedni 2012 és 2021 között, melyből 65 millió egyed az OECD és 682 millió egyed a nem OECD országokban lesz megtalálható, így az alacsonyabb hozam ellenére is magasabb az össztermelésük (OECD-FAO, 2013).

Az Európai Unió globálisan továbbra is a legnagyobb tejtermelő maradt 2012-ben (1. ábra), melyet India, az USA, Kína, Pakisztán, illetve Brazília követ. Az EU, India és az USA állította elő 2012-ben világszinten a tejtermelés felét (OECD-FAO, 2013). India tejtermelése 132-ről 176 millió tonnára nőhet (OECD-FAO, 2013), viszont ez tartalmazza a bivalytejet is, így kibocsátása 2018-ra meghaladhatja az EU termelését (MÁNDI-NAGY, 2013b). Az ázsiai országokban 30%, az USA-ban 15%, az EU-ban viszont csak 4% lesz a növekedés mértéke 2022-2012 között (1. ábra).

Az EU-ban a tejkvóta megszüntetése ellenére is a kismértékű növekedés fő oka az alacsony gazdasági növekedés és a belső kereslet szerény élénkülése mellett a magas termelési költségek (MÁNDI-NAGY, 2013b). Az EU tejtermelésének eloszlása elmozdult az utóbbi években az intenzíven termelő gazdaságoktól a tengerparti, kevésbé intenzív (legeltetés) gazdaságok felé, ahol alacsonyabb a hozam, de a fajlagos tejtermelés költsége is (EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2013).

1. ábra: A világ főbb tejtermelői (2012-2022)

Forrás: OECD-FAO, 2013 alapján saját szerkesztés

Hazánkban 753 ezer szarvasmarha volt 2012-ben. Az állomány 2002 és 2012 között csökkent (KSH, 2013b). A tehéntej-termelés 1,751 milliárd liter volt, mely 5%-kal nőtt az előző évhez képest, de az elmúlt évek termelési trendje csökkenő tendenciájú (KSH, 2013a; MÁNDI-NAGY, 2013d). A termelés 76,5%-át társas vállalkozások, 23,5%-át egyéni gazdálkodók adták (MÁNDI-NAGY, 2013a).

A hazai termelői árakat a német árak közvetett hatása mellett az Olaszország irányába irányuló tejexport árai határozzák meg (POPP, 2011). A fő exportőrök termelésének erőteljes növekedése 2011 második felétől kínálati piacot eredményezett, aminek következtében az árak zuhantak. Az EU és USA lecsökkent intervenciók készlete is közrejátszott az árak érzékeny reagálásában (BODNÁR et al., 2013). 2013 elején történt áremelkedésben az új-zélandi szárazság is szerepet játszott (MÁNDI-NAGY, 2013c). A termelői alapár 92,99, az átlagár 94,5, míg a kiviteli ár 120,89 Ft/l volt 2013 augusztusában (AKI-PÁIR, 2013a, b, c).

2011-ben, a tejelő tehéntartás termelési költsége 566 eFt/tehen volt a meghatározó árutermelő gazdaságok átlagában. A centrumtól való eltolódásban nagy szerepet játszik a tömegtakarmány kérdése (van-e elég takarmánytermő terület, mennyiért állítják a takarmányt elő, illetve mikor történik meg az előző évi és az új termelésű takarmány váltása). 73 Ft/l volt az önköltség, az előző évinél 6%-kal magasabb az inputárak emelkedése miatt. 87,2 Ft-ért értékesítették a tejet literenként, 14 Ft-tal többért, mint 2010-ben. A magasabb árak esetén jelentős szerepet játszott a közvetlen értékesítés, mely a korábbi időszakhoz képest már a nagyobb állatlétszámmal bíró gazdálkodókra is jellemző. A tej önköltsége növekedett, de a növekvő árak miatt így is literenként 13,97 Ft jövedelem keletkezett, ami 2010-hez képest 10 Ft-os növekedés. Az ágazati jövedelem (támogatással együtt) 241 eFt/tehen volt, vagyis lényegesen magasabb, mint 2010-ben (161 eFt/tehen). A támogatások teljes mértékben a termelők jövedelmét növelték, termelési költséget nem fedeztek. A takarmányozás az egyik legfontosabb javítandó terület, továbbá a költséghatékonyságra való törekvés (BÉLÁDI – KERTÉSZ, 2012).

A kvótakivezetés kérdései

Hét tagállam lépte túl a számára kiszabott kvótát a 2011/2012-es kvótaévben (Ausztria 4,2%, Ciprus 2,3%, Írország 1,1%, Hollandia és Luxemburg 0,5-0,5%, Dánia 0,2%, Németország 0,1%). Hazánk 23,7%-kal teljesített a kvóta alatt, csak Románia és Bulgária esetében volt megfigyelhető ennél rosszabb kvótakihasználás (-43,4 és -52,6%) (EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2012).

SZABÓ (2012) kiemeli, hogy az eddigi rendszer a termelés korlátozásával segítette a kevésbé hatékony országokat, így a kvóta megszűnése után a kvótát túllépő országok és vélhetően a kvóta határán termelők is növelik termelésüket (Hollandia, Dánia, Ausztria, Németország és Írország). Ehhez gazdasági és természeti adottságaik kiválóak, korlátot a földterületek nagysága és/vagy a környezetvédelmi szabályok jelentenek. BÉLÁDI – KERTÉSZ (2012) és SZABÓ (2012) is kiemelten fontosnak tartja a hazai önköltségi ár csökkentését, mivel a takarmányköltség, azon belül a vásárolt takarmány aránya rendkívül magas. Az EURÓPAI BIZOTTSÁG (2013) felhívja a figyelmet, hogy a kvóta megszüntetése után nem lesz azonnal „tejáradat”, ugyanolyan fontosak lesznek az irányadó tej- takarmány- és tehenárak a termelés alakulásában.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A szekunder kutatásom során külföldi és a hazai adatokra támaszkodva mutattam be a nemzetközi és hazai tejszektor általános helyzetképét. Törekedtem az aktuális adatok használatára, (2012), de adott esetben eltértem ettől. Az árak esetében 2013. augusztusig történt az elemzés. A primer kutatás keretében adatgyűjtést végeztem a Béke Agrárszövetkezet szakosított telepén. Az Agrárgazdasági Kutató Intézet által készített Ágazati Kérdőívbe rendszerezve az adatokat, összehasonlíthatóvá váltak BÉLÁDI – KERTÉSZ (2012) tejelő szarvasmarhatartás költség- és jövedelemszerkezeti adataival, azok közül is a *meghatározó árutermelő gazdaságok* országos átlagával. Az elemzés időtartama 2010-2012, összehasonlításra a 2010. és 2011. év került, mivel az AKI adatbázisában még nem voltak elérhetőek el 2012-es adatok.

EREDMÉNYEK

2010-ben a tehen átlaglétyszám 1 045,12 egyed volt. A tehenek átlaghozama meghaladta a meghatározó árutermelő gazdaságok hozamát (7 151 l/tehen). A fajlagos takarmányköltség egy tehenre vetítve 376 ezer Ft volt, 68%-át a saját, míg 32%-át a vásárolt takarmányok értéke adta. A takarmány költsége jóval magasabb volt az országos átlagnál (256 ezer Ft/tehen), de a saját-vásárolt takarmány aránya kedvezőbb volt (meghatározó gazdaságoknál: 41% a saját, 53% a vásárolt, a fennmaradó rész az egyéb takarmányok költsége). 19 ezer Ft volt az egy tehenre jutó állategészségügyi költség, amely a gyógyszerek és az állatorvos díját foglalta magába. Az orszá-

gos átlag (11,5 ezer Ft/tehén) viszont kedvezőbb volt 2010-ben. A bérköltség 81 ezer Ft/tehén körül alakult, ami jóval magasabb, mint a meghatározó árutermelőknél (58 ezer Ft/tehén).

A termelési költség (729 ezer Ft/tehén) kedvezőtlenebb, mint a meghatározó árutermelők átlaga (532 ezer Ft/tehén). A tej önköltsége 76,8 Ft/l volt, tehát magasabb az országos átlagnál (69,07 Ft/l). Az ágazati eredmény 151, a fedezeti hozzájárulás 372, míg az országos átlag 164 ezer Ft/tehén, illetve 347 ezer Ft/tehén volt. Az egyedre eső értékesített tej 594, míg az árbevétel 849 ezer Ft/tehén volt. Ez sokkal kedvezőbb, mint a meghatározó árutermelők átlaga (559 ezer Ft/tehén), a magasabb közvetlen támogatások miatt (173 ezer Ft/tehén, ezzel szemben országosan 105 ezer Ft/tehén). A tej értékesítési átlagára 73,3 Ft/l, a fajlagos tejhozam 8 653 l/tehén volt (1. táblázat).

Az anyagköltség aránya 61% volt a költségszerkezetben, ennek 80%-a takarmányköltség. Jelentősebb még a személyi jellegű költségek (15%), az értékcsökkenés (9%) és a segédüzemi költségek aránya (6%). A gazdaság jövedelmezőségi rátája 21%-os, a ROA értéke 80%-os volt 2010-ben.

1. táblázat: A meghatározó árutermelő gazdaságok átlaga és az elemzett gazdaság adatai a 2010-es évben (M.e.: Ft/tehén)

Megnevezés	Meghatározó árutermelő gazdaságok átlaga	Elemzett gazdaság adatai
	2010	2010
Termelési érték	697 307	880 936
A tej értékesítési átlagára (Ft/l)	72,84	73,32
Közvetlen állami támogatás	105 978	173 652
Az ágazat összes árbevétele	559 554	849 406
Takarmányköltség összesen	256 402	376 922
Állategészségügyi költség	11 523	18 931
Közvetlen változó költség összesen	349 701	508 469
Gépköltségek (változó)	26 449	18 547
Idegen gépi szolgáltatások költsége	762	28 114
Munkabér	58 753	81 452
Értékcsökkenési leírás	13 546	9 861
Tevékenység általános költsége	18 937	11 786
Gazdasági általános költség	37 650	35 591
Termelési költség összesen	532 962	729 967
Fedezeti hozzájárulás	347 606	372 467
Ágazati eredmény	164 346	150 968
<i>A tej önköltsége (Ft/l)</i>	<i>69,07</i>	<i>76,91</i>
Átlaghozam (l/tehén)	7 151	8 653

Forrás: BÉLÁDI – KERTÉSZ, 2012 és saját számítások a telepi adatok alapján, 2013

2011-ben a tehén átlaglétszám 1 189,07 egyed volt. A fajlagos tejhozam (8 246 l/tehén) felülmúlta az országos átlaghozamot (7 122 l/tehén). A takarmányozási költségek (485 ezer Ft/tehén) 58%-át a saját termelésű takarmányok, 42%-át a vásárolt takarmányok adták. Ez lényegesen magasabb, mint az országos átlag (279 ezer Ft/tehén), melyben 41% volt a saját termelésű takarmányok aránya. Az állategészségügyi költségek (14 ezer Ft/tehén) kedvezőbben alakultak, mint az összehasonlítás alapjául szolgáló gazdaságok átlaga (15 ezer Ft/tehén). A bérköltség 78 ezer Ft/tehén volt, magasabb, mint az országos átlag (68 ezer Ft/tehén). Az egyedre

jutó értékesített tej 711 ezer Ft/tehén volt, 89 Ft/literes értékesítési átlagár mellett. A közvetlen támogatás 2011-ben is jóval magasabb volt az országos átlagénál. Előbbiben 171, utóbbiban 103 ezer Ft/tehén. 960 ezer Ft/tehén volt a fajlagos árbevétel, míg a meghatározó árutermelőknél 668 ezer Ft/tehén.

A tej önköltsége (89,4 Ft/l) magasabb volt, mint az országos átlag (73,23 Ft/l). A fedezeti hozzájárulás 395, a termelési költség 827, míg az ágazati eredmény 180 ezer Ft/tehén volt. Országos átlagban a tej önköltsége alacsonyabb volt (73,2 Ft/l), a fedezeti hozzájárulás pedig magasabb (440 ezer Ft/tehén). Lényegesen kedvezőbb volt országos átlagban a termelési költség (566 ezer Ft/tehén), mellyel 241 ezer Ft/tehén eredményt tudtak elérni (2. táblázat).

A költségszerkezetben 67%-ot tettek ki az anyagköltségek (ezen belül a takarmány költsége 90%-ot) és 13%-ot a személyi jellegű költségek. A jövedelmezőségi ráta 22%-os, az eszközárányos nyereség 10%-os volt. A csökkenés oka az előző évhez képest a már használatba vett újonnan épült istállók, ami megnövelte a befektetett eszközök értékét.

2. táblázat: A meghatározó árutermelő gazdaságok átlaga és az elemzett gazdaság adatai a 2011-es évben (M.e.: Ft/tehén)

Megnevezés	Meghatározó árutermelő gazdaságok átlaga	Elemzett gazdaság adatai
	2011	2011
Termelési érték	807 609	1 008 066
A tej értékesítési átlagára (Ft/l)	87,20	89,00
Közvetlen állami támogatás	103 296	171 402
Az ágazat összes árbevétele	668 582	960 770
Takarmányköltség összesen	279 529	485 422
Állategészségügyi költség	15 383	14 413
Közvetlen változó költség összesen	367 061	612 094
Gépköltségek (változó)	33 311	19 288
Idegen gépi szolgáltatások költsége	1 075	15 045
Munkabér	61 364	78 347
Értécsökkenési leírás	19 630	25 969
Tevékenység általános költsége	21 614	22 697
Gazdasági általános költség	39 730	23 890
Termelési költség összesen	566 550	827 663
Fedezeti hozzájárulás	440 548	395 972
Ágazati eredmény	241 059	180 403
<i>A tej önköltsége (Ft/l)</i>	<i>73,23</i>	<i>89,95</i>
Átlaghozam (l/tehén)	7 123	8 247

Forrás: BÉLÁDI – KERTÉSZ, 2012 és saját számítások a telepi adatok alapján, 2013

A kutatás négy hipotézise a következő volt:

- 1. hipotézis: A magyar tejtermelőket hátrányosan fogja érinteni a kvóta eltörlése.
- 2. hipotézis: A Béke Agrárszövetkezet tejtermelő telepe versenyképes a meghatározó árutermelő gazdaságok átlagához viszonyítva.
- 3. hipotézis: A költségszerkezetben kirívóan magas a takarmányköltség aránya.
- 4. hipotézis: A vásárolt takarmányok aránya magasabb a saját takarmányok arányánál a költségszerkezetben.

Az első hipotézis véleményem szerint bizonyítást nyert, míg a második hipotézis során a magas önköltség ellenére is versenyképesnek ítélem a gazdaságot. A harmadik feltételezés egyértelműen bebizonyosodott, míg a negyedik hipotézis nem nyert bizonyosságot.

KÖVETKEZTETÉS ÉS JAVASLATOK

A következő évek várható tejpiaci folyamatainak tükrében kulcskérdéssé válik, mennyire képes az ágazat összefogni és a gazdaságok versenyképesek maradni. A tradicionális hazai mezőgazdasági ágazatok helyzetének ellehetetlenülése komoly gazdasági és társadalmi hatásokkal járhat.

Az elemzett gazdaság versenyképességét jelentősen csökkenti a takarmányköltség magas aránya a meghatározó árutermelő gazdaságokéhoz viszonyítva. Véleményem szerint megoldás lehetne a takarmánykeverékek hatékony optimalizálása, a takarmány összetétel felülvizsgálata és annak szükséges korrigálása. A lehetőség szerinti időszakos legeltetés csökkenthetné a takarmányköltségeket.

A bérköltségek magasabbak, mint a meghatározó árutermelők átlagai. A magasabb bér pozitívan befolyásolhatja a gazdaság teljesítményét. A mezőgazdaság jelenlegi helyzetében laikus szemmel is észrevehető, hogy a felsőoktatásból újonnan kikerülők nem részesítik előnyben az állattenyésztési munkaköröket. A magasabb bér és juttatások mérsékelhetik ezt a negatív folyamatot, hozzájárulva a kiöregedett személyi állomány pótlásához. Fontosnak tartom a megfelelő ágazati kapcsolatok kialakítását, főként a termelői összefogást, mely nagy segítség lehet a gyengébb termelőknek egy esetleges piaci válság megjelenésekor. A termelői szervezetekbe történő csoportosulás határozottabb érdekérvényesítésre adhat lehetőséget.

Meglátásom szerint a telep vezetőinek szakértelme és elhivatottsága egyike azoknak a tényezőknél, mely elengedhetetlenek a fejlődéshez. A gazdaság esetében nem jellemző, ugyanakkor a versenyképesség szempontjából rendkívül kedvező lenne a külföldi minták áttekintése, hazai tejtermelő szisztémákba való lehetséges beépítése. A telep folyamatos és nagyléptékű korszerűsítése jelentősen hozzájárulhat a termelési színvonal emelkedéséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- (1) AKI-PÁÍR (2013a): <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/general/showresults.do?id=5017397246&lang=hu>
 (2) AKI-PÁÍR (2013b): <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/general/showresults.do?id=5012028468&lang=hu>
 (3) AKI-PÁÍR (2013c): <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/general/showresults.do?id=5012028497&lang=hu>
 (4) Aliczki K. – Garay R. – Nagy L. – Varga E. – Vőneki É. (2013): Tej. In.: A magyar mezőgazdaság főbb ágazatainak helyzete, piaci kilátásai rövid és középtávon. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Budapest, pp. 83-114. (5) Béládi K. – Kertész R. (2012): Az állattenyésztési ágazatok költség- és jövedelemhelyzete. In.: A főbb mezőgazdasági ágazatok költség- és jövedelemhelyzete 2011. Agrárgazdasági Kutató Intézet, ISSN 2063 2843 ISSN 1418 2130 (Agrárgazdasági Információk), Budapest, pp. 61-78. (6) Bodnár CS. – Bognár L. – Juhász A. – Mándi-Nagy D. – Mészáros Gy. – Keleti E. – Kocsis R. – Koppány Gy. – Papp G. – Potori N. – Szakály Z. – Varga L. – Vőneki É. (2013): A magyar tejágazat helyzete és fejlődésének lehetséges iránya – A 2014-2020 közötti költségvetési tervezési időszak aktualitásainak tükrében (Szerk.: Udovecz G.). Tej Szakmaközi Szervezet és Terméktanács, Budapest. 2013. szeptember 203. p.
 (7) EURÓPAI BIZOTTSÁG (2013): World and EU dairy through 2016. 12. December 2012, (Director: Lafougere C.) (Présentation du groupe GIRA). 24 p. (http://ec.europa.eu/agriculture/milk/background/jm-2012-12-12/01-gira_en.pdf) (8) EURÓPAI BIZOTTSÁG (2012): A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, A piaci helyzet alakulása és a tejkvótarendszer zökkenőmentes és fokozatos megszüntetésének ebből következő feltételei – a fokozatos kvótamegszüntetésről szóló második jelentés. 2012.12.10. COM (2012) 741 final. Brüsszel, 16 p. (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0741:FIN:HU:PDF>) (9) KSH (2013a): http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oma002.html (10) KSH (2013b): http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oma004.html (11) Mándi-Nagy D. (2013a): Agrárpiaci Jelentések Tej és tejtermékek. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Piac-árinformációs Szolgálat Budapest. XIV. évfolyam 9. szám 2013.szeptember 20. pp. 8-9. (12) Mándi-Nagy D. (2013b): Agrárpiaci Jelentések Tej és tejtermékek. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Piac-árinformációs

---

Szolgálat Budapest. XIV. évfolyam 8. szám 2013.augusztus 21. pp. 7-9. (13) Mándi-Nagy D. (2013c): Agrárpiaci Jelentések Tej és Tejtermékek. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Piac-árinformációs Szolgálat Budapest. XVI. évfolyam, 7. szám, 2013. május 17. 8-9. p. (14) Mándi-Nagy D. (2013d): Agrárpiaci Jelentések Tej és Tejtermékek. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Piac-árinformációs Szolgálat Budapest. XVI. évfolyam, 5. szám, 2013. május 17. 7. p. (15) OECD-FAO (2013): The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) OECD-FAO Agricultural Outlook 2013-2022: DAIRY-OECD-FAO Agricultural Outlook 2013-2022: <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?QueryId=48184&vh=0000&vf=0&l&il=&lang=en> (16) Popp J. (2011): Competitiveness of the food economy in Hungary after the EU-accession. In.: European Union Food Sector after the last enlargements - conclusion for the future CAP. (editor: Zbigniew Florianczyk). Institute of Agricultural and Food Economics National Research Institute, Warsaw. 2011. ISBN: 978-83-7658-134-7 (17) Szabó M. (2012): A kvótakivezetés várható hatásai Magyarországon In.: Tejágazati tendenciák és kilátások, II. Tejágazati Konferencia előadásai. Tej Szakmaközi Szervezet és Terméktanács, Budapest, 2012. szeptember 12. pp. 16-21.

